

Ante Sapunar

TOPONIMI SPLITA SAKRALNOG PORIJEKLA

U obilnom toponimijskom inventaru koji je ostavilo nasljeđe na širem gradskom području što ga urbanisti zovu »Splitski poluotok« a podrazumijevaju područje do Stobreča i uopće do lijevog toka rijeke Jadro i desnog korita rječice Žrnovnice koje je bilo uklopljeno u stari rimski »ager Salonitanus« i »campus Spalatensis« ostavila je bogata prošlost znatan broj toponima kršćanskog porijekla.

Kad su Hrvati došli u VII stoljeću u ovaj kraj, on je bio posvema kristijaniziran, barem što se tiče gradskog područja, te većina toponima označuje rano kršćanstvo u Splitu premda ih ima i iz kasnijeg i najnovijeg vremena.

Najveći broj toponima nastalih iz kršćanskog kulta potječe od imena svetaca ili titulara koji su obično u vezi s nekom crkvom ili kapelom, samostanom ili župom koja je na tim područjima imala svoj posjed ili neko sakralno obilježje. Od tih svetačkih imena nosit će kasnije nazive, kraće ili duže, a neki trajno mnogi predjeli, brda, uzvisine, litice, polja, potoci, rtovi i uvale, a u samom gradu pojedini njegovi dijelovi, zatim trgovci, kule, utvrde, vrata, gatovi pa i sama luka. Tako među imenima naslovnika srednjovjekovnih crkava koje postoje ili su postojale na području grada i šire (sv. Duje, Matija, Luka, Mihovil, Stjepan, Paval, Tekla i dr.), a koji titulari potječu s Istoka, najznačajnije potvrde u lokalnoj toponomastici pruža sv. Duje. Sirijac *Domnio* organizirao je potkraj trećeg stoljeća sjedište biskupije u Saloni i postao njenim prvim episkopom i mučenikom jer će tu za vrijeme Dioklecijana 304. doživjeti i svoj martirij. Upravo po tom solinskom biskupu, kasnije patronu grada Splita, niz splitskih lokaliteta dobit će svoje nazive. Kao splitski antroponim Dujam potvrđen je u XI stoljeću, zatim kao pridjev na *-ov* u *Dujmov* i poimeničen na *-ača* u *Dujmovača*.

Dujmovača, predio sjeveroistočno od željezničke stanice Predgrađe, dobija naziv od Potoka sv. Dujma ili kako bilježe, reambulatori dobara splitskog nadbiskupa 1937. »aqua sancti Domnii«. Po legendi na mjestu gdje je otpočinula četa, koja je prenosila kosti sv. Dujma iz Solina u

Split sagrađena je crkvice sv. Dujma. Budući da se na području Dujmovače nalazi akvadukt s 28 velikih lukova, čija se današnja dispozicija bazira na ostacima rimske građevine nastale prilikom obnove od 1878. do 1879, taj dio se u prošlosti, s obzirom na izgublenu funkciju prije obnove, nazivao *Suhi most*. U reambulaciji iz 1397. spominje se »Ad pontem siccum«. Kasnije to se područje naziva *Mostine*.

Istog postanja je i mikrolokalitet *Dujmovac* koji nosi oveća jaruga u Dujmovači. U katastarskoj mapi iz 1831. ubilježen je kao »Cavo d'acqua Doimovaz« i »Doimovaz«. Cosni je 1682. u vizitaciji svoje dijeceze zabilježio da je kapela naplavom gotovo zasuta, a u to doba zvala se *Solinčica*. Reambulator Ladislav zabilježio je 1397. kod Dujmovače solane »super salinas s. Doimi«.

Slijedeći toponim istog postanja je *Dujmovica* lokalitet na zapadu od Kašteleta u Mejama. Na Calergijevoj karti ubilježena je pod imenom *Doimovizza*. Tu je bila i *Lučica sv. Duje* i *Veli potok*, jedina živa voda na Marjanu, zvana *Voda sv. Duje*. Svi ovi nazivi potječu od titulara crkvice sv. Duje Marjanskog. Iz istog izvorišta je i toponim *Duilovo*, uvala i obalni predio istočno od *Pazdigrada* prema Stobreču.

Zanimljivo je da uvala *Duje* u sjevernom dijelu splitskog polja, nasuprot Vranjicu, nije istog postanja kao prethodno navedeni, već je to toponim romanskog postanja prema latinskom pluralu srednjeg roda *dolia* od *dolium* »bačva«. U Marulićevoj oporuci iz 1521. u popisu zemalja nalazimo ovaj toponim ubilježen kao *Terren a Duglie*. Bulić ovaj toponim izvodi iz latinskog imena *Duilus*. *Duje* je donedavna bila brodarica za Vranjičane.

Osim ovih izvangradskih toponima istog izvorišta nalazimo ih još nekoliko i unutar stare gradske jezgre. Tako veličanstveni Peristil kad postane atrij za svrhe kršćanskog obreda nazivao se pored *Katedralnog trga* (Piazza del tempio, Piazza del Duomo), *Plokata sv. Duje* i *Trg sv. Duje*.

U splitskom statutu iz 1312. imamo pored gradskih četvrti Sv. Petra, Marije, Mihovila i kvart sv. Dujma, dok u statutu splitske komune u restauriranoj autonomiji imamo četvrti sv. Duha, Martina, Klare i četvrt sv. Dujma.

Na Marjanu imamo čitav niz toponima kršćanskog postanja. Tako najviši vrh *Telegrin* dolazi od talijanske izgovorom iskrivljene riječi *pellegrino* — hodočasnik, latinski *peregrinus* — tuđ, stran. U kasnolatinskom ova riječ je dobila značenje hodočasnik. Na *Telegrinu*, koji je usvojen kao službeni naziv nalazio se neko vrijeme i veliki kameni križ, koji su Austrijanci za vrijeme I svjetskog rata iz strateških razloga srušili. U tom vremenu dok je križ postojao znao se nazivati vrh Marjana i *Veli križ*. Poznato je da je Marjan obilovao crkvicama pa su se oko vrha Marjana, *Jerolimskih stijena*, zvanih i *Šantine stine*, gdje su nekad stanovali pustinjaci eremiti, obavljali razne vjerske funkcije i hodočašća te je vjerojatno otuda došao naziv *Telegrin*, od naroda iskrivljen i prihvaćen.

Iz kršćanskog izvorišta je i naziv *Šantine stine* gdje su pustinjaci u litici sagradili nastambu da bi proveli svoj vijek u asketskom življenju, a koja je za ondašnje prilike bila veoma daleko i gdje se odlazilo rijetko i samo prigodom vjerskih hodočašća.

Sam naziv brda Marjan imao je pored čitavog niza različitih oblika (u pisanim potvrdama *Marulianus*, *Marinianum*, *Murinianum*, *Murnanus*, *Murnano*, *Marnano*, *Mergnano*, *Mernjan*, *Merjan*, a u splitskom statutu iz 1312. *Mons Serranda*, *Serrandea*, *Serra*) i isključivo kršćanski izraz *Kyrie eleyson*. Tako kad T. Arhidakon piše o događajima oko 1112. i 1113. zove ga brdo *Kyrie eleyson* (in *rupibus mentis Kyrieleyson*). Toma ga naziva po procesijama koje su se obavljale na Marjanu, a tradicija tih hodočašća do sv. Jere održala se stoljećima. Sam naziv potječe od liturgijskih običaja u kojima se pjevaju posebne litanije u kojima se zazivlje Bl. D. Marija, apostoli i drugi sveci redom, kao i u rimskom ritualu, ali se iza svakog tog naziva dodaju još i riječi *Kyrie eleyson*. Farlati u svom *Illiricum sacrum* (Tom III str. 169) kaže da je ovom mjestu određena jedna od onih triju procesija, koje se običavaju obavljati kroz tri dana uzašaća Gospodinova. A budući da na ovim procesijama svećenstvo i puk izmjenično zazivlju milosrđe božje, zato je ono brdo dobilo ime *Kyrie eleison* . . . U Farlatijevo tumačenje nema se razloga sumnjati jer narod je ponavljanjem u litanijama bio vjerojatno iznenađen jekom, kojom se brdo u tišini na pjevanje ovih riječi ozivalo pa ga je zato i prozvao *Kyrie eleison*. Ova stara zazovna molbenica u značenju »Gospodine, pomiluj« već odavna u njemačkom izgovara »kirlejš« znači »molitvu modbenicu«. Unutar slovensko-kajkavskog »kerlejš«, što već u XVII stoljeću znači znamenje pri kojemu se sprovod zaustavi radi molitve, može se tražiti i motiv prezimena Krleža. Od istog izvornika imamo i riječ kraljeznica koju zbog nizanja kralješića zovu u dijalektima »očenaši«.

Od ostalih naziva sakralnog porijekla je i *Rt sv. Jure* ili kako je bilježen u talijanskim topografskim kartama *Punta di San Giorgio* po crkvi sv. Jure. Ovaj predio stari Splićani su još nazivali *Glava Marjana* ili *Podan Marjana*, a u novije vrijeme samo *Institut* po zgradi Oceanografskog instituta koji se tamo nalazi od 1933. godine. Međutim za *Rt Marjana* nalazimo i jedan drugi naziv. Kada se pomorska flota generala Foskola spremala za napad na Klis 1648, stigla je bila kod »punta di San Sergio«, ali od silne bure nije mogla ući u solinski zaljev pa je tek poslije tri dana krenula dalje.

Predio i uvala Bene na sjevernoj strani Marjana potječe od naziva samostana sv. Benedikta, bolje rečeno od latinskog imena *Benedictus*, ali u slavenskom hipokorističkom obliku *Bene*.

Na južnoj strani Marjana današnji toponim *Bambina glavica* imao je stari naziv *Glavica sv. Mihovila* »in *collibus*« i pučke nazive *Sv. Mijovil* i hipokoristički oblik *Sv. Mijo*. Na istoj strani Marjana imamo poznate lokalitete *Jerolimske stine* ili *Pod sv. Jeru*, zatim pučki naziv *Suspas* za potok, po sv. Spasu. U katastarskoj mapi iz 1831. ubilježen je kao *Torrente Sansas* a nalazi se pored crkvice *Gospe od Sedam Žalosti*, u narodu zvana i *Gospica*.

U današnjem obalnom predjelu *Sturine* gdje je nekad bila crkva *sv. Petra od Sturina* sačuvan je naziv *Prizinica*, tj. crkva pri zidu.

Istočno od *Sturina* imamo zaboravljeni toponim *Crikvine*, sigurno po ostacima crkvene građevine na mjestu gdje se danas nalazi Meštrovićev kaštet. Pod nazivom *Crikvine* spominje ga Meštrović u mnogim doku-

mentima sigurno ne proizvoljno već s razlogom. Isti toponim *Crikvine* nalazimo i u Vranjicu, istočno od tvornice Salonita, gdje je danas nogometno igralište. Tu je stara Salona imala svoje četvrto groblje posvećeno sv. Petru. Ostaci groblja i crkve su uništeni tupinolomom koji je tu otvoren poslije I svjetskog rata. Proučavanja i analize na ovakvim mjestima uvijek su dokazivali opravdanost ovakvog naziva, što potvrđuje i sufiks *-ine* u pluralu u značenju stare ruševine kao što su *Manastirine* u Solinu.

Uvala zapadno od sustipanskog poluotoka, današnji *Zvončac*, nazivala se pored *Sustipanska uvala* još i *Podremetin*, *Poremete* i *Pod Remete*, vjerojatno po obližnjem samostanu na Sustipanu. Naziv dolazi od riječi *remeta*, što je prevedenica *pustinjak*, a u Dalmaciji je u značenju »zvonar, sakristan«. Kavanjin tu riječ spominje u obliku *remet*. Kod nas je ova riječ došla iz latinskog *erēmīta*, kao izvedenica iz grčke riječi.

Na sjevernoj strani Marjana bliže gradu, uz današnju crkvicu sv. Mande nalazimo dva toponima *Guvno Sv. Mande* (širina pored crkvice) i *Kapelotova ograda*. Prvi dio složenog toponima potječe od kasnolatinskog *cappella* što je deminutiv od *cappa*. Istog izvorišta je i naziv *Kopilica* za velik dio nekadašnjeg splitskog polja uz današnju željezničku stanicu Predgrađe. U Cosmijevoj vizitaciji iz 1683. taj toponim je potvrđen kao *Copilliza Solinca* i *Capella di Salona*. U istoj vizitaciji spominju se još dvije *Kopilice* i to *Poljudska* (*Copilizza di Paludi* i *Lučka Kopilica — ad Luzaz subtus Copilizam*). Od tri spomenuta sačuvan je do danas naziv *Kopilica* za područje željezničke stanice *Predgrađe*. Naziv potječe od kasnolatinskog *cappella* što je deminutiv od *cappa*, nekadašnjeg naziva bogomolje u palači franačkih kraljeva u kojoj se pohranjivala *cappa* (kapa) sv. Martina Tourskog. Kod nas je naziv nastao od talijanskog *cappella*, odnosno hrvatskog izvedenog deminutivnog oblika *kapelica*.

Zanimljivo je kako je ovaj toponim P. Skok ostavio izoliran i nejasan, vjerojatno zato što je smatrao da je novijeg datuma i što ga kao toponomastičkog apelativa nema na čitavoj teritoriji našega jezika.

Na istočnom gradskom području i širokom splitskom polju, nekadašnjem *Campus spatatensis* imamo najznačajniji kršćanski toponim *Lovrinac*, naziv uzvisine na kojoj se nalazi splitsko groblje. Naziv potječe od svetačkog imena *Laurentis*, kod nas sv. Lovro, mučenik jer je živ ispečen 258. odnosno po crkvi sv. Lovre u Pazdigradu ili di *Paganismo*. Ovaj dodatak in *Paganesimo* potječe od F. Bulića. Od latinskog imena *Laurentius* postao je u zapadnom dijalektu našeg jezika oblik *Lovrinac* koji je potisnuo stari naziv *Trišćenica* od riječi *trijes* — grom. Na početku ukopavanja 1928. nazivalo se neko vrijeme *Pokoj*, zatim u »Bubala« kao pučki naziv po prezimenu splitskog ukopnika.

Blizu Lovrinca imamo toponim *Manastirska glavica*, nejasne ubikacije i određenja po kojem je dobila naziv.

Slijedeći kršćanski toponim što se odnosio na predio pri samom ušću Žrnovnice, gdje se nalazi srednjovjekovna crkva Gospe od Sita, nazivao se *Opatovina*. Iste etimologije je i naziv *Opatija* za živopisnu uvalu podno *Katalinićeva brijega*, vjerojatno u vezi sa crkvicom sv. Petra ili kasnije sv. Marije kad je tu sagrađena utvrda. U oba slučaja apelativ koji je značio samostan premeće se u vlastito ime i postaje toponim.

Na predjelu Kamena imamo toponim *Sântice* ili *Santicije*, vjerojatno po svećeniku koji upravlja gospodarstvom koje crkve, od starotalijanskog *santése*.

Prema kršćanskom obilježju imamo naziv *Križ* za seoce uz današnje *Kučine*, koje je poharano i nestalo za turskih provala. Ovaj termin prešao je iz kršćanskog kulta u nazivlje pojedinih predjela, tako da je čest i na užem jadranskom području (rt Križ na Braču, Sušcu, Sestrungju, uzvisina na Braču, uvala na Hvaru itd.). Sama riječ križ je sveslavenska posuđenica iz lat. *crux*, gen.-cis kao kršćanskog termina. Postverbal na -ka u riječi kriška (jabuke, kruha, sira i dalje) pokazuje da riječ križ nije bila samo riječ katolika već i pravoslavaca i da je religiozno obilježje nastalo kasnije.

Od istog izvorišta je i toponim *Križine*, predio na jugu *Smrdečca*, danas nova stambena jedinica u sastavu Splita 3. Sufiks -ine javlja se kao augmentativ u funkciji koji označava da je tu nešto bilo.

Slijedeći toponim *Križice* odnosio se na predio na sjeveru *Poišana* gdje je put poslije Roićeve vile (kasnije Osamnice) vodio na sjever. Taj stari pučki naziv nastao je po kapelici na kutu tadašnjeg poljskog i glavnog puta. Neko vrijeme to je bio i službeni naziv, pa ga nalazimo u splitskom kašiputu iz 1913. kao naziv *Na križice*.

Iz istog izvora imamo još dva toponima, sada na sjeverozapadnom dijelu grada, i to istovjetan već spomenuti toponim *Križice* (*Chrissice*) i oblik s deminutivnim sufiksom -ić *Križić* (*Chrisich*).

Ovi navedeni i slični toponimi na širem području, kao *Križice* kod Sinja, na Čresu, Mljetu, *Križišće* na Hvaru, *Križine* kod Labina i drugi sigurno ne nose svi naziv po križu već i po križanju glavnih i poljskih putova.

Približavajući se ponovo s istočne strane splitskog polja gradskom području nailazimo na toponim *Gospinica*, kako se zvao predio oko crkve *Gospe od Poišana* po kojoj je i dobio ovaj naziv. Gospinicom se zvala neko vrijeme i ulica iza samostana koji se tu nalazio.

Za vrijeme kandijskog rata 1645—1669. kad srednjovjekovne kule i zidine više nisu odgovarale novom načinu ratovanja, grad je prionuo na obranu i sagradio pet radijalno postavljenih bastiona fortifikacijskog sistema. Svi ti bastioni imali su po nekoliko naziva a među njima neki su nosili i imena svetaca.

Tako se branik na jugozapadnom dijelu grada, građen 1666-68. nazivao pored *Cornara* (po generalnom providuru) i branik sv. Ante (*Baluardo San Antonio*) dok se pučkim imenom naziva *Šperun*.

Sjeverozapadni branik građen 1666-68, probijen 1947-49. godine nazivao se pored *Priuli* i *Branik S. Marina*, *bastion Pavlović* i pučkim imenom *Bašćun*.

Jugoistočni branik nazivao se sv. *Jurja* (*San Giorgio*), bio je građen 1658-64, dijelom srušen 1857-59, a potpuno 1885. godine. Istočni dio polubastiona nazivao se *Kapucinski* jer su se na njemu bili smjestili fratri kapucini. Na dijelu njegovog prostora kasnije je sagrađena neorenesansna biskupska palača. Po njima se prolaz između biskupskog vrta i stare željezničke stanice nazivao *Kapucinski prilaz*.

Kutna sjeverozapadna kula Dioklecijanove palače nazivala se *Kula sv. Petra* i *Sv. Petar od Kule* (*turris s. Petri* i *S. Petri de Turre*) jer se u prizemlju kule nalazila crkva sv. Petra. Kasnije ista kula nazvana je sv. Arnira jer je pripala sklopu samostana sv. Arnira. Sjeverni prostor pred kulom dugo se nazivao *Arnirova poljana*.

Uz sam istočni perimetralni zid Dioklecijanove palače nalazio se *Nadbiskupski vrt* (*Orto Arciepiscopale*). Kad su, početkom XIII stoljeća, došli dominikanci, splitski nadbiskup ustupio im je dio tog vrta.

Na jugoistočnom prostoru ispred Dioklecijanove palače nalazio se od kraja XVI stoljeća splitski Lazaret, od mnogih hvaljen kao jedan od najvećih i najljepših u Evropi. Naziv od kojeg je postala ova opća riječ kod nas i na Zapadu vuče svoje porijeklo od hebrejske sintagme *Elī ēzer* »bog je pomoć«.

Latinski oblik Lazarus a maš Lazar predstavlja biblijsko lice iz Betanije i Kristovog prijatelja kojega je on povratio od mrtvih. Uz Lazaret vezana su i dva naziva vratiju: *Vrata lazareta* i *Vrata sv. Dominika*. Ovaj drugi naziv dobila su po obližnjem samostanu dominikanaca. Vrata su se nalazila u zidu između jugoistočne kule i *Lazareta*. Nestanak *Lazareta* odvijao se veoma brzo. Pošto su mnogo ranije Turci porušili onaj dio koji se nalazio van zidina, u II svjetskom ratu 1943. je porušen i iste godine zapaljen, a 1945-47. odneseno je čitavo kamenje tako da je kasnije ostao samo prostor koji se danas službeno naziva *Obala Lazareta*. Neko vrijeme nazivali su ga i *Sveti Roko*, po zaštitniku okuženih, odnosno po kapeli istoimenog sveca koja je nekada služila funkciji *Lazareta*, a kasnije bila i zatvorska kapela dok se tu nalazio. Iz istog izvora je i suvremeni toponim *Lazarica* za predio u istočnom dijelu grada na nekadašnjoj *Poljičkoj cesti*. Naziv je vezan uz zgradu Osamnice, koja je 1904. godine postala nekadašnji izolacioni odjel za zarazne bolesti stare splitske bolnice. Ta je zgrada ranije bila ljetnikovac ili casino splitskog liječnika Roića.

Kršćanske nazive nosio je čitav niz trgova u staroj gradskoj jezgri, i to uvijek po titularu crkava koje su bile u neposrednoj blizini. Razlikovali su se po tome je li trg bio popločan (*placatum*, *platea plancati*, *plancatus*) ili nepopločan (*platea*). Tako se *Peristil*, pored već spomenutih naziva, zvao *Plokata sv. Duje* (*plancatus sancti Domnii*) za razliku od *Trga sv. Lovre*, ranije *Platea Sancti Laurentii*, koji se tokom vremena popločavao i tako od poljane postao *Plokata sv. Lovre*.

Uz crkvu sv. Filipa imali smo *Plokatu sv. Filipa*, koja se u katastarskoj mapi iz 1831. nazivala *Piazza s. Filippo*, zatim *Trg Dušića* i *Plokata Dušića kod Srebrnih vratiju*, gdje se nalazila istoimena crkva porušena za vrijeme II svjetskog rata što je omogućilo kasnije otvaranje *Srebrnih vratiju*.

Današnja *Mihovilova širina* nosi naziv po sv. Mihovilu, označavanoj u dokumentima kao *S. Michaelis de mare* ili »in ripa maris« na obali mora. Crkva je srušena 1906. i od nje se danas vidi tlocrt i gotička apsida.

Gradska luka nazivala se *Luka sv. Nikole* (*portus s. Nicolai*). Nalazila se na zapadnijem dijelu današnje luke i taj je naziv nosila dugo. Iz splitskog statuta poznato je da nijedna lađa, velika ili mala, vlasništva Splitskana ili stranaca, nije smjela pristati ni u jednoj luci splitskog kotara osim u luci

sv. Nikole. Iz novijeg vremena drugi po veličini gat u splitskoj luci, danas *Gat proleterskih brigada*, nosio je naziv *Pristan sv. Petra* ili *Gat sv. Petra*, a današnji *Gat španskih boraca* nosio je naziv *Pristan sv. Duje* ili *Gat sv. Duje*. Mala lučica uz crkvu sv. Frane na obali zvala se *Mandrać sv. Frane* u katastarskoj mapi iz 1831. (*Bacino sn. Francesco*). U istom planu nalazimo i naziv *Vojarna sv. Marije (Caserma s. Maria)*, koja se nalazila u bivšem samostanu sv. Marije de Taurello.

Posebno mjesto u sakralnoj toponimiji imaju nazivi predjela koji su se razvili iz latinske sintagme *sanctus* i svetačkog titulara. U Splitu u bližoj okolici imamo ih nekoliko: *Sustipan*, *Sučidar*, *Sukošan*, *Supaval*, *Sutrojica*, *Sutikva* i *Stobreč*, dok na širem području imamo *Supetar*, *S(ut)ivan*, *Su-martin*, *Sukošan*, *Sumratin*, *Sutomore*, *Sutvara* i drugi. Ovi oblici uvijek su u Dalmaciji obalni toponimi i obično kao nazivi mjesta koji su se razvili iz naselja oko crkava, dok se kao oronimi javljaju mnogo rijeđe.

Epitet *sanctus* ne nalazimo ni pred imenima ni iza njih prije druge polovice IV stoljeća kad je uveden kao službeni naslov, a davao se biskupima, papi i drugima, a da se time nije htjelo proglasiti dotičnika svecem.

Kao što je poznato, po načelu starohrvatskog jezika od latinskog *sanctus* moralo je postati hrvatsko *sotъ* (*sont*), a u kasnijem razvoju, kad je nazalni glas *ǣ* (*on*) prešao u *-u* dobiveno je *sutъ* i konačno *sut*.

Tako od *sanctus Isidorus* dobivamo *Sučidar*, brdo i kasnije naselje, od *sanctun Cassionus* dobivamo *Sukošan*, dok femininum *sancta* u obliku *sancta Tecla* dobivamo *Sutikva* itd.

U općim riječima postoji samo jedan primjer *Sudamja*, tj. dan sv. Duje (festa sancti Domnii). Dakle *-sut* kao indeklinabile pred muškim i ženskim svetačkim imenom pravi s njima potpunu cjelinu. To su bile romanske riječi koje su potpuno prilagođene slavenskom izgovoru i slavenskim glasovnim zakonima, odnosno hrvatska zamjena za stare nazale koji se razviše iz *-en* i *-on* pred konsonantom. Nazalni samoglasnici *ε* i *ǣ* nestali su u našem jeziku prije XII stoljeća jer ih u našim najstarijim pisanim spomenicima više nema, nego mjesto njih dolaze *-e* i *-u*. Da ih je bilo u IX i X stoljeću u našem jeziku, potvrđuju latinski zapisi iz toga doba, latinski *Montimerus* i grčki *Muntimēros* za naše *Mutimir*.

Porijeklo naziva *Sustipan*, izbočenog poluotoka na ulazu u splitsku luku, dolazi od grčkog osobnog imena *Stéphanos*, koje kao istooblična imenica znači vijenac, kruna. Kult sv. Stjepana, latinski *Stéphānus*, u kršćanstvu otpočinje sa Stjepanom Prvomučeničkom, kamenovanim pred vratima Jeruzalema, pa ga u titularu samostana nalazimo kao kršćanskog mučenika sv. Stjepana ili sv. Stjepana Prvomučenika.

O srednjovjekovnoj sustipanskoj opatiji ima mnogo podataka u izvorima. U njima se pretežno javlja pod nazivom *Sanctus Stephanus* »de pinis« ili »sub Pinis« iz čega se vidi da je bio smješten u borovima ili pod borovima.

Međutim, nalazimo ga i u drugim oblicima: *de Pinnis*, *de Binis*, *de Pina*, *de Spina*, *de Pino*, *de Pini*, *de Pinu*, *de Spum* a katkada i pod imenom *Sanctus Stephanus de Spaletto*, *de extra muros Spalati*. Negdje se opet naziva *San Stefano alla Ponta*, a jednom kao sv. Stjepan »de pinis inter muros Spalatenses«.

Sučidar je naziv za predio koji se proteže poviše *Bola*, a jugoistočno od *Kmana*, donedavna polja i livade, danas naselje koje se ubrzano izgradilo, dobilo je ime po srednjovjekovnoj crkvi sv. Izidora, koja se prvi put spominje 1096. godine kao »vinograd kod sv. Izidora« (vineam a sancto Ysydor) . . . U Marulićevoj oporuci navodi se u popisu zemalja *Terren a Sucidar*. U dokumentima javlja se i u oblicima *terra sancti Scideri* i *ecclesia santi Syderi*. Crkva se nalazila na uzvisini od 104 metra i narod ju je zvao *Sučidar*, sv. *Izidor* ili sv. *Židor*. Porušena je 1916. a 1950. zbog gradnje vodovoda u potpunosti. Naziv potječe od epiteta *sanctus* i složenice od imena božice *Isis* a drugi dio od grčkog »dar«. Od *sanctus* *Isidōrus* imamo *Sgt* (*Sut*) + *jidar* s gubitkom s zbog disimilacije i s protezom -j.

Godine 1980. Mjesna zajednica *Sučidar* već je imala 25000 stanovnika pa je iste godine referendumom razdvojena na dvije MZ *Plokite* i MZ *Sučidar*. Zbog veličine podijeljen je na *Sučidar I* i *II* i *Vrh Sučidra*. Zbog visine i loše infrastrukture naziva se *Vrh Sučidra* posprudno i *Golan*.

Sjeverozapadno od *Kamena* postojala je kapelica sv. Đidoriya u živcu kamenu navodno sagrađena kao zaštitniku poljoprivrednika.

Mnogo manji prostor na sjevernoj strani Splita, istočno od predjela *Table*, između današnje Ličke i Sukoišanske ulice, dobio je naziv *Sukoišan* po crkvi sv. Kasijana (*sanctus Cassianus*) pa se taj predio nazivao *ad sanctum Cassianum*. Crkva se spominje prvi put 1096. kad i crkva sv. Izidora, kad su braća Petar i Pavao, sinovi Paladunculovi darovali jednu zemlju u tom predjelu samostanu sv. Petra u Selu.

Naziv za zapadni dio *Glavičina* s uzvisinom *Turskom kulom* naziva se *Sutrojica* po crkvi sv. Trojice, koja se prvi put spominje u popisu zemalja benediktinskog samostana iz godine 1060-80. kao *terra sanctae trinitatis*, a kasnije *S. S. Trinita*. Toponim *Sutrojica* je primjer kod kojega imamo latinski pridjev *sanctus* u hrvatskom refleksu vezan za čisto hrvatsku riječ.

Na sjevernoj strani splitskog poluotoka, istočno od *Lore*, na području stare klaonice i dijela brodogradilišta, nalazimo obalni toponim za predio i uvalu *Supaval*. Naziv potječe od crkvice sv. Pavla, biblijskog brodolomca, spomenutu 1119. a od koje danas nema nikakvih tragova. Na Calergijevoj karti iz 1675. ubilježena je pod nazivom »*Vestigie d'una chiesa distrutta di San Faolo*«. U katastarskoj mapi iz 1831. ubilježeno je *Punta Supaval*. Ne znajući da naziv potječe od imena sv. Pavla u Splitu se pogrešno pisalo u *Supvalu* umjesto *Supavlu*. Iako je naziv službeno priznat, on nije toliko poznat i nije u upotrebi jer to područje nije naseljeno i nalazi se u industrijskom kompleksu.

Na istočnom području splitskog polja, iza *Mravinskog gaja*, nalazimo predio i humak visine 30-ak metara *Sutikva*, nazvan po nekadašnjoj crkvi ispod njega posvećenoj sv. Tekli i sv. Ivanu Krstitelju. Kameni humak sačuvao je ime te crkvice Santa Tecla i on je potvrđen 1328. kad se određuju međe Splita u parnici sa Šubićem » . . . uersus Sanctam Techlam«. Prije XII stoljeća, dok još nije bilo te crkve, taj humak se nazivao i pisao *Hlm* — Hum, a kasnije se još izgovaralo *Sancta Tidla*, sv. *Tikle*, sv. *Tekle*, a recentno stanovništvo je staro svetačko ime promijenilo u *Sutikva* prema riječi *tikva*. Takva deformacija toponima je česta kad se mijenja stanovništvo pojedinog kraja.

Stobreč, grčki Epetion, nastao je od svetačkog imena Laurentius što je dalo u zapadnom govoru već spomenuti oblik *Lovrinac*, a u skraćenom obliku Lovro, Lovre i još stariji oblik *Lovreč*, uzet iz dalmatinsko-romanskog jezika s promjenom glasova -ti- pred vokalom u naše -č. Ovaj oblik je prisutan još u XVIII stoljeću kod osobnih imena i u nekim topografskim nazivima, kao *Lovrečina* na Braču. Tako i *Stobreč* potječe od svetog Lovreča. Pred ime Lovreč stavljena je riječ sut od poznatog epiteta sanctus kao i u prethodnim slučajevima, pa imamo složenicu *Sutlovreč*. Preobrazba ovog oblika išla je dalje pa je otpalo l zbog teškoće izgovora grupe tl (dl), a zatim je došlo do skraćivanja riječi i *Sutovreč* je skraćen u *Stovreč*, kao *Sutivan* u *Stivan*. Kasnije je v zamijenjeno u b što je čest slučaj kod ova dva glasa zbog njihovog različitog izgovora u našem i romanskom jeziku. Potvrda ovog tumačenja je i u tome što je sv. Lovre, patron mjesta, i njemu je posvećena župna crkva.

Odbacujući ovom prigodom jezičnu sferu problema, ovo kratko navođenje toponima splitskog areala iz kršćanskog kulta može nam pomoći u dokazivanju koliko nas nazivi splitskih predjela vežu s prošlim vremenima i koliko su uz nazive pojedinih lokaliteta vezana povijesna i društvena zbivanja kako za otkrivanje tako i potvrđivanje mnogih dokaza iz dalje i bliže prošlosti. Iz ovoga kratkog prikaza vidimo koliko se toga nataložilo i koje mijene su se odražavale u korijenima naših naziva, pokazujući pri tom kontinuitet ili prekid kulturnog mjesta, a negdje i kontinuitet boravljenja i življenja na ovom prostoru.

Napomena:

Izostavljeno je navođenje literature i izvora jer bi obimom znatno prelazili dužinu članka.

